

2015:49

JOKKMOKKS
KOMMUN

Varuförsörjningsplan

Jokkmokks kommun

Förord

Jokkmokks kommuns mål är att bibehålla en levande landsbygd där befolkningen kan bo kvar med en tillfredsställande dagligvaruförsörjning. Till sin hjälp i detta arbete använder kommunen Förordning (2000:284) om stöd till kommersiell service.

Syfte

Det övergripande syftet med varuförsörjningsplanen är att tillgodose behovet av god dagligvarusamt drivmedelsförsörjning för kommuninvånarna i kommunens glesbygdsområden.

Syftet är även att planen ska vara ett bedömningsunderlag vid ansökningar från butikerna i kommunen om kommersiellt stöd till varuförsörjning i gles- och landsbygd.

FÖRORD	1
SYFTE	1
1. VARUFÖRSÖRJNING I FÖRÄNDRING	3
1.1 STÖD TILL KOMMERSIELL SERVICE I GLES- OCH LANDSBYGD	3
1.1.1 Hemsändningsbidrag	3
1.1.2 Investeringsbidrag	3
1.1.3 Servicebidrag	3
1.2 SERVICEUTBUD	4
1.2.1 Betaltjänster/kontanthantering	4
1.2.2 Bredbandsuppkoppling	4
1.2.3 Gods- och kollektivtrafik	4
1.2.4 Drivmedel	4
1.2.5 Turism	4
2. LÄGESBESKRIVNING	4
2.1 BEFOLKNINGSUTVECKLING	4
2.2 HEMSÄNDNING	5
2.2.1 Bestämmelser kring hemsändning	5
2.3 DAGLIGVARUBUTIKER I KOMMUNEN	6
2.3.1 Drivmedelsförsäljning	6
2.3.2 Sortiment	6
2.3.3 Framtidsbedömning	6
2.3.4 Investeringar/underhåll	6
2.4 SERVICEUTBUD	6
2.4.1 Kompletterande verksamheter	7
2.4.2 Tillgång till bredband	7
2.4.4 Betaltjänster/kontanthantering	7
2.4.5 Gods- och kollektivtrafik	7
2.5 TURISMENS BETYDELSE	7
3. MÅLSÄTTNING	7
4. HANDLINGSPROGRAM	8
4.2 HEMSÄNDNINGSVERSAMHETEN	8
4.3 SERVICEUTVECKLING OCH KOMPLETTERANDE VERKSAMHETER	8
4.4 SAMARBETE OCH SAMRÅD	8
4.5 ORGANISATION	8
4.6 EKONOMISKT STÖD	9
4.7 REVIDERING	9
4.8 MILJÖHÄNSYN	9

1. Varuförsörjning i förändring

Detaljhandeln i kommunen genomgår förändringar där befolkningsminskning, en ökad arbetspendling och ökad e-handel minskar köptroheten till den lokala butiken. Enligt e-barometern fortsätter den svenska detaljhandels försäljning över Internet sin ökning kvartal efter kvartal, (PostNord). Även koncentration av offentlig och kommersiell service till tätorten minskar köptroheten i gles- och landsbygd. Inköp av dagligvaror samordnas ofta med utnyttjande av annan service. Dessa förändringar har medfört att landsbygdshandels ekonomi försämrats.

Kommunen har ett ansvar för kommuninvånarnas varuförsörjning. När butiksnätet glesas ut ökar konsumenternas inköpsarbete. Där kommunens yngre befolkning på många håll använder sig av e-handel klarar hushåll med äldre personer inte längre sina inköp själva utan blir beroende av kommunens hjälp. För att kommunen ska kunna påverka utvecklingen i en riktning som invånarna önskar är det viktigt att den har en beredskap inför de förändringar som sker. En varuförsörjningsplan hjälper kommunen i detta arbete.

1.1 Stöd till kommersiell service i gles- och landsbygd

För att målet om en god servicenivå i hela landet ska kunna uppfyllas finns ekonomiskt stöd till dagligvarubutiker i gles- och landsbygder. Stöd finns även till hemsändning av varor. Ärenden om stöd till kommersiell service handläggs av länsstyrelsen som ansvarar för att stödet används så att det kommer konsumenterna bäst tillgodo. Samråd ska ske med företrädare för kommunen, berörda köpmannaorganisationer och konsumentföreningar. De olika stöd som lämnas är investeringsbidrag, servicebidrag, hemsändningsbidrag och investeringslån.

1.1.1 Hemsändningsbidrag

Hemsändningsbidrag lämnas till kommuner som helt eller delvis bekostar hemsändning till hushåll av dagligvaror. Bidrag utgår endast om sändningen sker på ett ändamålsenligt sätt och utan onödiga kostnader. En nödvändig förutsättning för att bidrag ska utgå är att kommunen har planerat varuförsörjningen på ett sådant sätt att behovet kan bedömas, det vill säga upprättat och antagit en varuförsörjningsplan för kommunen. Hemsändningsbidraget får inte gynna en viss näringsidkare. Bidrag utgår från länsstyrelsen med högst 50 procent av kommunens nettoutgifter för hemsändningsverksamheten och lämnas inte om kommunens nettoutgifter understiger ett halvt basbelopp.

1.1.2 Investeringsbidrag

Den som har en dagligvarubutik eller en bensinstation i glesbygd eller landsbygd kan få investeringsbidrag till bland annat ny- eller ombyggnad, större reparationer av butikslokalen eller inredning och utrustning. Möjlighet finns även att få bidrag till utbildning och för kostnader för att ta fram åtgärdsprogram för att förbättra företagets lönsamhet och service. Investeringsbidrag ges med högst 50 procent av godkända utgifter. Bidrag kan även beviljas för motsvarande åtgärder som avser varubuss.

1.1.3 Servicebidrag

Servicebidrag kan beviljas en dagligvarubutik eller en bensinstation i glesbygd eller landsbygd vid tillfälliga lönsamhets- och likviditetsproblem. Syftet med bidraget är att hindra eller fördröja

nedläggning av företag som är särskilt viktiga för konsumenternas varuförsörjning. Servicebidraget uppgår normalt till högst 250 000 kronor per år.

1.2 Serviceutbud

Landsbygdshandeln behöver en viss grundläggande nivå av serviceutbud för att driva sin verksamhet och man talar då om tillgång till post, dagligvaruförsörjning, drivmedel, varutransporter, betaltjänster och bredbandsuppkoppling.

1.2.1 Betaltjänster/kontantering

Från 1 juli 2014 har länsstyrelserna uppgiften att pröva stöd enligt en förordning (2014:139) om statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster. Bristen på kontantheringslösningar är ett problem för både småföretag och bofasta i gles- och landsbygder. (Näringsdepartementet, 2014)

1.2.2 Bredbandsuppkoppling

De allra flesta företag idag behöver tillgång till bredbandsuppkoppling för att kunna hävda sig i marknadskonkurrensen. Specifikt har butiker idag kassasystem och annan teknisk utrustning som är beroende av en pålitlig bredbandsuppkoppling. God IT-infrastruktur är en förutsättning för lokal tillväxt och utveckling och möjliggör näringslivets expansion likväl som arbetsmarknadsområdets utvidgning, (Översiktsplan för Jokkmokks kommun 2011).

När kontanthandeln och kontantheringen avvecklas eftersom, hänvisas befolkningen i ökad utsträckning till elektroniska betaltjänster. Problemen som uppkommer är dels att kundunderlaget är för litet för att de nya lösningarna ska kunna utvecklas på en kommersiell grund samt avsaknad av tillfredsställande uppkoppling för dessa tjänster. (Näringsdepartementet, 2014)

1.2.3 Gods- och kollektivtrafik

Kollektivtrafiken är mycket viktig för näringslivets post- och godstransporter samt för turismen. Varudistributionen för dagligvarubutiker och övriga entreprenörer på landsbygden har blivit allt mer ansträngd. Samordnade transporter på gles- och landsbygden är ännu ovanligt och insatser för ökad samordning bör därför ge bättre lönsamhet för samtliga aktörer. (Näringsdepartementet, 2014)

1.2.4 Drivmedel

Drivmedelsmarknaden har genomgått en tydlig omstrukturering under senare år, där huvudorsaken anses vara den låga lönsamheten i branschen. Mindre lönsamma försäljningsställen har avvecklats eller omvandlats till obemannade stationer. (Regionalt serviceprogram Norrbottens län 2014 - 2018)

1.2.5 Turism

När det bofasta kundunderlaget minskar blir butikerna mer beroende av turismen i kommunen.

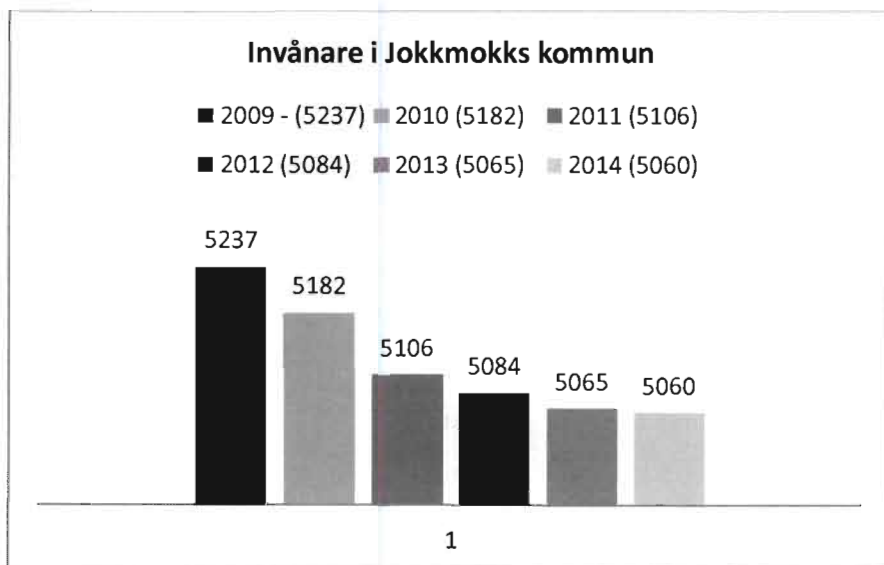
2. Lägesbeskrivning

Nedan följer en redogörelse för nuläget i kommunen. Försäljningsställena har svarat på ett frågeformulär om sin verksamhet som även det redovisas här samt i bilagorna 1-3.

2.1 Befolkningsutveckling

Jokkmokks kommun har en totalyta på 18 143 kvadratkilometer och en folkmängd på 5060 personer, (2014-09-30) vilket betyder att det i snitt bor 0,3 invånare per kvadratkilometer, se figur 1.

Befolkningsutvecklingen såväl i kommunens huvudort, byar och glesbygdsområden har en nedåtgående trend. Porjusbygden är dock ett undantag som med sina 362 personer (2013-12-31) till och med passerat 2003 års befolkningsmängd. De prognoser som finns framtagna för befolkningsutvecklingen i Jokkmokks kommun talar för att befolkningen kommer att minska dock förutspår prognoserna minskningen i olika takt.

Figur 1: Befolkningsutveckling i Jokkmokks kommun 2009-2014. Källa SCB

Statistiken visar även att befolkningen i Jokkmokks kommun, de senaste sex åren, har ökat i ålderskategorin 65-74 år med totalt 101 personer. Samtidigt har ålderskategorin 35-44 år minskat med 91 personer.

2.2 Hemsändning

Hemsändning innebär att dagligvaror distribueras till personer som inte själv eller med hjälp av anhörig kan handla dagligvaror. Till butiken, som ordnar med hemsändning av varor till hushållen, utgår 50 kr per försändelse. Kommunen betalar även fraktkostnaderna för hemsändningen och kan i sin tur, i efterskott, ansöka om hemsändningsbidrag för dessa kostnader. De senaste fem åren har antalet hemsändningsleveranser minskat något i antal. I dagsläget är det Coop Konsum i Jokkmokk och ICA i Porjus som erbjuder hemsändning i kommunen. Hemsändningsverksamheten är störst efter Kvikkjokksvägen. Huvudman för hemsändningsbidraget är kommunstyrelsen.

2.2.1 Bestämmelser kring hemsändning

Dagligvaror distribueras till hushåll som har minst tre kilometer till närmaste dagligvarubutik. Hemsändning sker högst två gånger per vecka. Hemsändningen ska i möjligaste mån ske från närmaste butik inom Jokkmokks kommun med lämpligt sortiment av dagligvaror. I undantagsfall kan, med hänsyn till tid, kostnad och miljö, närmsta butik i grannkommunen vara ett alternativ. Butiksinnehavaren har ansvaret att distribuera varorna på det billigaste- och mest ändamålsenliga sättet vilket, i normalfallet, innebär ordinarie bussförbindelse. Tjänsten avser endast mat- och dagligvaror och får endast nyttjas av enskilda personer som är folkbokförda i Jokkmokks kommun.

2.3 Dagligvarubutiker i kommunen

I Jokkmokks kommun finns fyra dagligvarubutiker varav två ligger i Jokkmokk, en i Porjus, en i Vuollerim och därtill en kombinerad lanthandel och bageri i Kåbdalis. Murjek har en kiosk i anslutning till tågstationen med begränsat utbud. Till detta kan adderas två bensinmackar i Jokkmokk och en i Vuollerim som alla tre har ett begränsat dagligvarusortiment. Tillsammans har Ica Rajden, Coop Konsum, Jokkmokk, Coop Konsum, Vuollerim, Laponia Livs, Porjus, Stationskiosken i Murjek och KoM in Bageri & Lanthandel, Kåbdalis, 37 årsanställda.

2.3.1 Drivmedelsförsäljning

I Jokkmokks tätort finns två bensinmackar och en automatsation, i Porjus en automatstation och i Vuollerim en bensinmack. I Kåbdalis finns en automatstation utanför lanthandeln och även Årrenjarka fjällby har bensinförsäljning. Jokkmokks kommun är, såväl till ytan som i antal företag, ett stort renskötselområde där företagen är i behov av drivmedel. Det finns 145 stycken rensköselföretag i Jokkmokks kommun, (UC Sverige AB). De olika försäljningsställena av drivmedel, i kommunen, framgår av bilaga 1.

2.3.2 Sortiment

En sammanställning över butikernas sortiment finns i bilaga 1. Några av butikerna uppger att de ändrar sortimentet efter säsong. Lanthandeln i Kåbdalis, stationskiosken i Murjek och bensinstationerna har ett mindre sortiment än tätortsbutikerna.

2.3.3 Framtidsbedömning

Några av de tillfrågade företagen ser utvecklingspotential och en positiv utvecklingskurva med ökad omsättning. De har framtidsplaner med planerade investeringar som väntar. På frågan om kundernas köptrohet varierar svaren från, "kunde varit bättre", "den förbättras succesivt", till "god/mycket god". Där köptroheten förbättrats tros nysatsningar, renoveringar och anpassat sortiment i butikerna ha påverkat och även vara en del av orsaken till ökad omsättning. I Porjus och Murjek ser man dock en minskning i omsättning och kundunderlag, vilket för Porjus del talar emot befolkningsstatistiken. En anledning förmodas vara storinköp i grannkommunen. I Porjus menar man att även om köptroheten är ganska god idag så kommer ortsbefolkningen att behöva nyttja butiken ännu mer om den ska överleva.

2.3.4 Investeringar/underhåll

Samtliga företag utom Coop Konsum, Vuollerim uppger att visst underhållsbehov av lokalerna föreligger, Stationskiosken i Murjek och Macken i Vuollerim anser dessutom att underhållsbehovet är stort. Brist på ekonomiska resurser samt att ansvaret för underhåll ligger hos någon annan, uppges som skäl till att underhållet inte blir gjort. Flera av butikerna uppger att de har gjort investeringar de senaste åren om än bara det allra nödvändigaste. Det framkommer en skillnad mellan investeringsplanerna i tätorts- och glesbygdsbutikerna. I tätorten Jokkmokk och även i Vuollerim har matvarubutikerna investerat mycket och planerar fortsatta investeringar medan Jokkmokks glesbygd håller en betydligt lägre investeringstakt.

2.4 Serviceutbud

Nedan sammanfattas svaren från företagen och visas även översiktligt i bilagorna i slutet av denna plan.

2.4.1 Kompletterande verksamheter

Alla dagligvarubutiker har någon form av kompletterande verksamhet. Även andra butiker än de som säljer dagligvaror, erbjuder servicetjänster till kommunmedborgarna, se bilaga 2. För exempelvis distribution av brev/paket finns det tre stora fraktbolag representerade genom olika ombud i kommunen.

2.4.2 Tillgång till bredband

Av de butiker som svarat på frågeformuläret anser sig alla ha bredbandsuppkoppling som uppfyller deras behov utom Stationsskiosken i Murjek som uppger kostnaden som orsak till att de inte har Internetuppkoppling.

2.4.4 Betaltjänster/kontanthantering

I Jokkmokks kommun finns i dagsläget en uttagsautomat i Vuollerim och en i Jokkmokk. Där finns även möjlighet att banka dagskassor. Två butiker utanför Jokkmokks tätort åker till Jokkmokk för att antingen ordna växel eller insättning av dagskassor. Två butiker har löst kontanthanteringen genom vaktbolag som hämtar dagskassorna. Alla butiker erbjuder kontantuttag genom att avrunda uppåt vid köp.

2.4.5 Gods- och kollektivtrafik

Vid transporter av hemsändning i Jokkmokks kommun används framför allt ordinarie bussturer. I andra kommuner samarbetar man med bl.a. lantbrevbärare. Länstrafiken i Norrbotten AB har fem linjer som täcker de större byarna och orterna i kommunen under vardagarna. Flera av turerna är anpassade dels till arbetstider för de som pendlar till jobbet och till skoltider då många skolungdomar som åker buss till skolan åker med de ordinarie bussturerna. Vissa turer gör uppehåll helt, under icke skoltid. Under helgerna är antal turer kraftigt reducerade och vissa turer går endast vardagar. Mellan Jokkmokk och Karats erbjuder Länstrafiken efterfrågestyrd kompletteringstrafik som går måndag, onsdag och fredag men som måste förbokas senast kl. 17:00 dagen före. Ett eventuellt nedläggningsbeslut av någon linje kan komma att påverka både turism och varuförsörjning. En översikt av bussförbindelserna visas i bilaga 3.

2.5 Turismens betydelse

Flera butiker anser att turismen är av stor betydelse eller absolut nödvändig för deras företags fortsatta existens. Butiken i Porjus ser dock inte att turismen bidrar särskilt till dess fortlevnad då man upplever att turismen är knuten till tätorten Jokkmokk.

3. Målsättning

Kommunens övergripande målsättning är att vända den negativa befolkningsutvecklingen. Målet är också att öka inflyttning till byar och tätorter för att få en hållbar åldersfördelning och stabila underlag för service och skola. (*Översiktsplan för Jokkmokks kommun 2011*)

Målsättningen med kommunens varuförsörjningsplan, i stort, är att trygga en god dagligvaru- och drivmedelsförsörjning på sikt för kommuninvånarna på landsbygden.

Delmålen i det arbetet är:

- Landsbygdshushåll ges fortsatt möjlighet att få varor hemsända,
- Långsiktigt hållbara transporter inom kommunen ska eftersträvas,
- Den nuvarande butiksstrukturen ska om möjligt bibehållas,
- Kommunen verkar för att bevara drivmedelsförsäljningen på platser med endast ett försäljningsställe,
- Kommunen, handlarna och invånarna ska genom samarbete verka för en god service av dagligvaror,
- Kommunen ska, om möjligt, bistå etablering och utveckling av kompletterande verksamheter och samordnat serviceutbud i glesbygdsbutikerna,
- Kommunen avser att verka för upprätthållande och förbättring av IT-infrastrukturen,
- Kommunen ska verka för en långsiktigt hållbar miljö, samt
- Regelbundet bjuda in till samråd mellan kommunen, handlarna och konsumenter i aktuella frågor.

4. Handlingsprogram

Mot bakgrund av faktiska förhållanden, målsättning och tänkbara åtgärder föreslås följande handlingsprogram som en väg för hur kommunen ska uppnå målsättningen.

4.2 Hemsändningsverksamheten

Hemsändningsverksamheten fungerar bra och skall fortsätta enligt tidigare med det regelverk som anges i avsnitt 2.2.1.

4.3 Serviceutveckling och kompletterande verksamheter

Genom att vara välinformerad om nya servicetjänster och tekniklösningar som kan utlokaliseras till kommunens glesbygd i såväl pilotprojekt som tillsvidarelösningar kan utveckling av servicen uppnås. Denna utveckling kan även uppnås genom att organisera servicepunkter. Målet med detta är att både generera intäkter till handlarna då kunderna antas blir mer trogna sin butik när de slipper resorna. Färre resor är också positivt ur miljösynpunkt.

4.4 Samarbete och samråd

Samarbetet mellan kommun, handlare och konsumenterna bör ske genom informationsutbyte mellan parterna. Detta utbyte kan exempelvis vara information om pågående planeringar inom kommunen som påverkar handlarna och i sin tur informerar handlarna om eventuella nedläggningsplaner av butiken. Vid diskussioner om nedläggning av en butik ska även de samhällsekonomiska konsekvenserna bedömas. För att detta informationsutbyte skall fungera bör träffar med landsbygdsbutikerna och företrädare för konsumenterna, anordnas regelbundet. Kommunen bör vara sammankallande och ansvara för träffarna.

4.5 Organisation

Kommunstyrelsen har huvudansvar för varuförsörjningsfrågorna i kommunen och ansvarar för samordning av nödvändiga insatser på tjänstemannanivå.

4.6 Ekonomiskt stöd

Vid övervägande om ekonomiskt stöd prioriteras orter med endast en dagligvarubutik samt ett drivmedelsförsäljningsställe.

4.7 Revidering

Nuvarande förhållanden kan ändras. Varuförsörjningsplanen ska därför revideras fortlöpande när behov uppstår.

4.8 Miljöhänsyn

Vid eventuella diskussioner om nedläggning av såväl butik som försäljningsställe av drivmedel skall den miljöpåverkande effekten övervägas. Anledningen är givetvis därför att avstånden till närmsta försäljningsställe vid en nedläggning skulle bli väldigt långa. Även ett bra utbud av servicetjänster kan bidra till en minskad miljöbelastning till följd av färre resor.